

Motion till riksdagen 2005/06:K26

av Tobias Krantz m.fl. (fp)
med anledning av prop. 2005/06:173

Översyn av personuppgiftslagen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om fortsatta ansträngningar att förmå EG-kommissionen att ändra personuppgiftsdirektivet i enlighet med tidigare riksdagsbeslut.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att även sammanställningar med en tydligt personuppgiftsanknuten struktur skall omfattas av missbruksregeln om sammanställningen fyller ett allmännyttigt ändamål som kan omfattas av informations- och yttrandefriheten.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en översyn av yttrandefrihetsgrundlagen i syfte att utöka dess tillämpning på webbpublicering.

Inledning

Folkpartiet välkomnar regeringens proposition om en översyn av personuppgiftslagen. Därmed närmar sig rättsläget äntligen den åsikt om tillämpningen som Folkpartiet haft sedan lagen infördes – och faktiskt längre än så.

Balansen mellan yttrandefrihet och personlig integritet innebär en svår och i många fall juridiskt komplicerad balansgång. I en motion med anledning av regeringens proposition (1997/98:K17) skrev Folkpartiet:

Utgångspunkten att det är individen själv som bestämmer över sina personuppgifter och att uppgifter om den enskilde är en oupplöslig del av den personliga integriteten är en uppfattning som Folkpartiet hävdat under lång tid. Enligt vår uppfattning förutsätter ett intrång i den personliga integriteten synnerligen goda skäl. Ett sådant skäl är när den enskilde själv medger det, så kallat informerat samtycke. Ett annat skäl kan vara att det allmännas intressen kan ses överordnade den enskildes. I det senare fallet bör alltid finnas stöd i lag. Samtidigt är den svenska offentlighetsprincipen ett fundament i vår rättstradition som vi liberaler bejakar. Att hålla balansen mellan integritet för den enskilde och största möjliga offentlighet är svår. Intresset av att granska den offentliga makten kan ibland få vika för den enskildes rätt till integritet.

Fel! Okänt namn på

Detta resonemang är fortfarande i högsta grad aktuellt. Sverige har en lång historia med tryck- och yttrandefrihet. Den restriktiva hållningen med personuppgifter som för oss kan förefalla vara av tämligen trivial natur kan därför kännas främmande. Det för individen avgörande är naturligtvis i första hand att uppgifter av känslig natur ska skyddas från att få en otillbörlig spridning. Men också relativt harmlösa uppgifter kan ibland, särskilt när verktygen för att sammanställa och analysera sådana uppgifter är kraftfulla, skapa en risk för att man får reda på oroande stora mängder information om en enskild individ. Vi talar ibland om en ”elektronisk skugga”. Sådan information skapas och lagras i mängder genom helt vardagliga händelser i vårt samhälle. Här måste individens integritetsbehov genom den snabba tekniska utvecklingen tillmätas en större vikt vid bedömningen av vilka uppgifter som kan vara känsliga. Information om bibliotekslån, resor eller inköp av varor är exempel på sådana uppgifter som sammanställt kan ge en obehagligt närgående bild av den enskilde.

Därför är det t.ex. inte självklart att en sådan sak som ökad kameraövervakning av trafik i våra tätorter bör vara allmänt tillgänglig via t.ex. Internet, och det kan också leda till att enskilda förare kan identifieras vid olika tillfällen även om sådan information i bildform ännu inte kan vara omedelbart tillgänglig för automatisk behandling. Rätten att röra sig fritt i samhället bör också förstås som en åtminstone i normalfallet rätt att röra sig anonymt. Även här finns det motiverade undantag, bl.a. med hänsyn till andras säkerhet och liknande. Men den snabbt växande mängden information och möjligheterna att tolka och söka i densamma är i sig ett potentiellt hot mot den personliga integritet vi lärt oss att ta för givet i det öppna samhället.

Med anledning av Integritetsskyddskommitténs arbete finns för närvarande ingen anledning att väcka några förslag med anledning av detta, men frågan bör tas på största allvar i den offentliga debatten.

Yttrandefriheten och publicering av personuppgifter på Internet

Möjligheten att publicera information, och även känsliga personuppgifter, på Internet har orsakat kollisioner mellan personuppgiftslagen (PUL) och den yttrandefrihet som svenskar vant sig vid att ta för givet. Särskilt vid lagens införande, och innan de förändringar som genomförts sedan dess, uppstod stor förvirring om avvägningen mellan de båda. Den förvirringen råder fortfarande, men nu kanske också delvis till följd av att ändringarna – som naturligtvis var bra i sig – har bidragit till att göra innebörden i PUL oklar för många. Bilden av ett närmast totalt förbud som bl.a. underströks av några mycket uppmärksammade fall, t.ex. ett där en man som publicerade namnet på bankanställda som han ansåg fattat skadliga beslut utan att ta ansvar för följderna tvingades ta bort uppgifterna, sitter ännu kvar i medvetandet hos många.

Sverige kan påverka EU

Sedan dess har alltså lagen redan ändrats i ett par omgångar och även inom EU har arbetet med att förankra offentlighetsprincipen kommit längre, bl.a. genom att begreppet ”transparency” lyfts fram. Genom att det på längre sikt kommer till uttryck i allt fler rättsakter ökar möjligheterna att försvara den svenska offentlighetsprincipen om den skulle råka komma i konflikt med innehållet i enstaka EG-direktiv.

Att regeringen alltså kommit så långt att man nu gör avsteg från den tidigare ordningen byggd på hanteringsmodellen är bra. Men det får inte innebära att arbetet med att påverka kommissionen att anta ett modifierat och moderniserat direktiv får avbrytas eller trappas ned när det kommit så här långt. I propositionen avsnitt 5.3 lämnas en redogörelse för hur arbetet fortskridit. Det lämnas dock inga garantier för att regeringen kommer att fortsätta det arbetet i framtiden. Därför menar Folkpartiet att riksdagen bör tillkännage för regeringen att det är väsentligt att detta arbete fortsätter.

Undantag även för databaser med allmännyttiga ändamål

Det huvudsakliga innehållet i regeringens proposition är som sagt mycket bra. Att införa missbruksmodellen som norm för hanteringen av personuppgifter i icke strukturerade sammanhang är utmärkt. Därigenom omfattades de allra flesta former av löpande, publicerat material av journalistiskt eller kulturellt slag. Dock finns det fortfarande en del databaser vars innehåll är indexerat med en tydligt personuppgiftsanknuten struktur som enligt Folkpartiets mening inte bör omfattas av hanteringsmodellen. Det skulle kunna beskrivas som databaser med ett allmännyttigt ändamål, t.ex. att tillhandahålla uppgifter om offentliga personer eller andra personer som röner allmänt intresse. Ett exempel som kan nämnas är databaser över författare som innehåller biografiska och/eller bibliografiska uppgifter.

Här är de rena personuppgifterna som t.ex. namn, födelse- och dödsår m.m. av väsentlig natur för att hitta annan information, t.ex. om vilka verk som publicerats eller deras innehåll. Det är med andra ord tveklöst så att det enligt regeringens förslag till definition bör falla under hanteringsmodellen. Det kan också finnas potentiellt känslig information i sådana sammanhang, som t.ex. uppgifter om författarens politiska åskådning m.m. Däremot anses det sällan vara en integritetskränkande uppgift att exempelvis säga att George Orwell (eller Eric Blair) var socialist, eftersom han öppet tog ställning för det under sin livstid. Men det kan naturligtvis också gälla uppgifter om sådant som författare inte alltid själv uppgett eller t.o.m. någon annans tolkning av vad en offentlig person gjort eller sagt. Däremot kan det anses att den som är verksam i en sådan sysselsättning genom att ge sin mening till känna i sin verksamhet, genom sina verk etc., i regel uppfyller kriterierna för att ”på ett tydligt sätt ha offentliggjort uppgifterna”, som är ett av kriterierna för undantag i PUL 15 §. På liknande sätt kan man säga om många andra verksamheter

Fel! Okänt namn på

av liknande art som rör uppgifter om offentliga personer och deras verksamhet. Naturligtvis finns det här ett stort tolkningsutrymme för vad som ska räknas som att ge sådana uppgifter till känna, men det torde då röra den enskilda uppgiften. Risker för att enstaka uppgifter som är osanna eller sårande kan publiceras i sådana sammanhang finns även med hanteringsmodellen, eftersom det rör sig om uppgifter om personer med ett allmänt intresse. Det finns andra juridiska instrument för detta, och det bör inte i sig leda till ett krav på att hanteringsmodellen tillämpas när databasen har ett allmännyttigt ändamål. Därför bör sådana databaser som har en personuppgiftsanknuten struktur men har ett allmännyttigt ändamål också omfattas av missbruksregeln. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Yttrandefrihetsgrundlagens utsträckning och personuppgiftspublicering

Folkpartiet har i många sammanhang påtalat att villkoren för publicering på Internet har kringskurits mer än vad som enligt vår mening är rimligt, både genom PUL och genom åtskillnaden mellan tryckfriheten och yttrandefriheten i olika grundlagar med olika rättsverkan. Yttrandefriheten är viktig för oss liberaler, och vi är starkt emot talet om att ”jämka” tryckfrihetens något starkare skydd för denna med den allmänna yttrandefrihetsgrundlagens något svagare. Enligt vår mening är det tvärtom önskvärt att yttrandefrihetsgrundlagens bestämmelser mer ska efterlikna tryckfrihetens, där dessa skiljer sig åt.

Folkpartiet har också i ett flertal tidigare motioner framfört att regeringen bör initiera en samlad översyn av medierelaterad lagstiftning i syfte att åstadkomma mer enlighet i reglerna, med tryckfrihetens nivå som utgångspunkt. Men en fråga inom detta område förefaller särskilt omfattande.

En överväldigande mängd av det i Sverige publicerade materialet på Internet följer inte yttrandefrihetsgrundlagens bestämmelser om ansvarig utgivare m.m. Ett modernt fenomen som ”bloggar” saknar nästan alltid uppgift om ansvarig utgivare. Trots det är det onekligen material som tydligt har journalistiska och/eller kulturella ambitioner.

När nu personuppgiftslagen ändras så att kraven på att hantera personuppgifter enligt hanteringsmodellen lättas, faller en av de särskiljande bestämmelserna. Detta aktualiserar behovet av en bredare översyn och en förenkling av förfarandet. Det är enligt vår mening inte en lämplig ordning att ha kravet på att webbpublikationer ska registrera en ansvarig utgivare om den inte är identisk med en papperspublikation som har utgivningsbevis. Denna modell med ansökan och registrering kopplat till en bestämd adress, omständliga former för byte av ansvarig utgivare och andra former som hör det tryckta ordets verksamhet till är väsensskild från möjligheten att snabbt och enkelt publicera sina tankar och åsikter på Internet. Särskilt som de allra flesta bloggar torde bestå av en person som helt utan någon redaktionell granskning eller utgivningsplan publicerar sina åsikter och reflektioner. Yttrandefrihetsgrund-

Fel! Okänt namn på

lagen och de andra lagar som rör denna medieform är återigen ohjälpligt efter sin samtid.

För tryckta tidskrifter och för webbpublikationer av ett mer omfattande eller permanent slag kan förfarandet fortfarande vara bra. Men då enbart någon eller några personer är inblandade, kan man inte säga att ansvarig utgivare behövs för att uppfylla ensamansvaret.

Att en stor del av det material som publiceras med hög aktualitet och stort genomslag, som har tydliga journalistiska och/eller kulturella ambitioner, har ett tvetydigt skydd från yttrandefrihetssynpunkt är inte bra. Kraven på att ha en ansvarig utgivare och registrerad adress, som är både krångliga och i en del fall onödiga, bör inte vara tvingande för att omfattas av yttrandefrihetsgrundlagens bestämmelser. Därmed förändras också förhållandet mellan den publicistiska aktiviteten och PUL, eftersom yttrandefrihetsgrundlagens omfattning utökas. PUL:s genomslag i yttrandefriheten med anledning av en sådan förändring bör därför preciseras i en sådan översyn.

Vad som här har sagts om en översyn av yttrandefrihetsgrundlagen och annan medierelaterad lagstiftning, bör riksdagen ge regeringen till känna.

Stockholm den 5 april 2006

Tobias Krantz (fp)

Helena Bargholtz (fp)

Liselott Hagberg (fp)